

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 378.147.091.313

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

Александрович Т.З.

Київський національний університет технологій та дизайну

У роботі акцентується увага на тому, що сучасні реалії вимагають від викладача вміння сформувати цілісну особистість, конкурентоспроможного фахівця, грамотну, освічену людину. Цьому сприяє застосування педагогічних технологій в освіті. Особлива увага зосереджується на методах співробітництва, діалогових, ігрових, які, на думку дослідниці, найкраще дозволяють розкрити інтелектуальний потенціал студентів, прислухатися до точок зору інших, вчить працювати в колективі. Авторка вважає, що включення того чи іншого методу до власної педагогічної технології залежить від самої дисципліни, рівня знань студентів, теми та виду заняття, мети, яку перед собою ставить сам викладач; проте не менш важливе значення має постать самого педагога як особистості.

Ключові слова: діалогічні технології, знання, інновація, метод гри, навчання в співробітництві, педагогічні технології.

Постановка проблеми. У сучасному швидкоплинному світі важко переоцінити значення комп'ютера, інтернет-комунікацій, інноваційних технологій. Зацікавити студента сьогодні дисциплінами, спонукати його вчитися викладачеві дуже складно. Необхідно володіти певними навиками роботи з новітніми технологіями, застосовувати різноманітні інтерактивні методики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі у традиційній педагогіці немає єдиного визначення поняття «педагогічна технологія». Синтезувавши наукові доробки, дослідник Г.Селевко акцентував увагу на кількох позиціях щодо доцільності вживання вищевказаного терміну [7, с. 25–26].

По-перше, науковець розглядає педагогічні технології як виробництво та застосування методичного інструментарію, навчального обладнання та технічних засобів освіти для навчального процесу (В. Бухвалов, В. Паламарчук, М. Мейер) [7].

По-друге, на думку Г. Селевко, їх (тобто педагогічні технології) можна вважати сукупністю психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір та компоновання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів (Б. Лихачов) [7].

По-третє, варто розглядати технології як новий тип засобів навчання (С. Смирнов) [7].

І нарешті можна вести мову про педагогічні технології як про засоби навчальної діяльності, пов'язані із застосуванням сучасної техніки (Н. Крилова) [4, с. 144].

Дослідниця М. Чепіль стверджує, що педагогічна технологія – це техніка реалізації системи «компонентів педагогічного процесу, спрямована на досягнення поставленої мети; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізовує науково обґрунтований проект навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, ніж традиційні методики» [5, с. 78].

С. Сисоева визнає, що педагогічна технологія – це зразок професійно-педагогічної діяль-

ності, у результаті якої викладач створює щось нове завдяки оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників педагогічної взаємодії. Рівень педагогічної технології залежить від майстерності педагога [8, с. 73].

О.В. Аніщенко, Н.І. Яковець у навчальному посібнику «Сучасні педагогічні технології» наполюють на тому, що до педагогічних технологій можна віднести наступне: методи, прийоми та засоби навчання (В. Паламарчук); принципи навчання (В. Гузєєв); моделі навчання та виховання (Л. Занков, В. Рєпкін); педагогічну техніку (А. Гін, Н. Красовицький); алгоритм досягнення спланованих результатів (І. Волков); проектування процесу особистості учня (В. Безпалько) тощо [1, с. 11].

У цілому для технології навчання характерно: «постановка головної мети і підпорядкованих їй цілей дидактичних завдань; чітка орієнтація навчання та досягнення поставленої мети; діагностика поточного стану навчання кожного учня; адекватна корекція процесу навчання, налаштована на поліпшення результатів; завершальне оцінювання результатів навчання; можливість її відтворення іншим вчителем» [4, с. 146].

Дослідниця Л.М. Мазур вважає, що сьогодні в освіті переважає пояснювально-ілюстративне навчання. Натомість слабкою ланкою є практика. А без неї не може бути міцного засвоєння знань, умінь і навичок. Тому посилення ролі практики залишається головним завданням продуктивної технології. Для цього необхідно збільшити час активної тренувальної роботи кожного студента [3].

Серед сучасних педагогічних технологій дослідники виокремлюють технологію модульного навчання, технологію розвиваючого навчання, особистісно орієнтовану технологію, інформаційні технології, технологію дистанційного навчання, ігрову технологію, диференційовану технологію навчання тощо.

Однією із ґрунтовних класифікацій існуючих педагогічних технологій за напрямком модерніза-

ції традиційної системи освіти, на думку Л.М. Мазур, є класифікація, розроблена Г.К. Селевком:

1. Технології на основі гуманізації і демократизації педагогічних відносин. Пріоритет надається особистісним відносинам, індивідуальному підходу, демократичному управлінню. Базовою технологією в цій групі є педагогіка співробітництва.

2. Технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів. Сюди можна віднести ігрові технології, проблемне навчання, програмоване навчання.

3. Технології на основі ефективності організації та управління процесом навчання. У цій групі використовуються технології диференційованого навчання, технології індивідуалізації навчання, ІКТ технології.

4. Природовідповідні технології. Ці технології спираються на природні процеси розвитку дитини, використовують методи народної педагогіки. Найбільш відомою з них технологією є технологія саморозвитку М. Монтессорі.

5. Альтернативні педагогічні технології. Сюди можна віднести вальдорфську педагогіку Рудольфа Штейнера і технологію вільної праці Селестена Френе.

6. Комплексні політехнології або авторські школи. Їх особливість полягає в нерозривному зв'язку з особистою майстерністю вчителя, власним педагогічним почерком, певним педагогічним середовищем [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Значна кількість класифікацій педагогічних технологій, а також вимоги, що висуває час перед викладачем сьогодні, спонукають науковців до пошуків нових методик, які допоможуть студентам ґрунтовніше оволодіти знаннями, бути конкурентними на ринку праці. Тому дослідження застосування педагогічних технологій при викладанні дисциплін у ЗВО як ніколи актуальне.

Мета статті. З'ясувати, які методики є найдієвішими для розвитку здібностей студентів; продемонструвати, яким чином використовувати різноманітні методики на практичних заняттях для максимального досягнення результатів: кращого засвоєння студентами програмового матеріалу, стимулювання пошуків додаткової інформації, розвитку креативності та творчості.

Виклад основного матеріалу. Перед сьогоднішнім викладачем стоїть непросте завдання: яким чином подолати всі виклики сучасності й виховати нове інтелектуальне покоління українських фахівців. Цьому й сприяє застосування педагогічних технологій в освіті, що нерідко створюються впродовж цілого професійного життя.

На нашу думку, до скарбнички педагогічних технологій повинні входити методи навчання у співробітництві (чи то в малих групах, чи то в команді). Це створює сприятливий мікроклімат у групі, вчить вислуховувати думки інших, дозволяє за маленький проміжок часу зібрати значну кількість інформації. Так, при вивченні дисциплін гуманітарного циклу можна використовувати методи «Домашні та експертні групи», «Акваріум», «Карусель», «Два-чотири – всі разом», «Коло ідей», «Навчаючи вчуть». Під час застосування методу «Домашні та експертні групи»

студенти можуть виступити не лише як учні, а і як експерти, тобто «приміряти» на себе роль викладача. Метод «Акваріум» дозволяє долучити до обговорення певних питань не лише групу, яка безпосередньо готувалася, а й інших студентів в аудиторії. Використання методу «Карусель» дає змогу швидким темпом проаналізувати проблемне питання й висловити власні аргументи. Метод «Два-чотири – всі разом», сутність якого полягає в обговоренні поставленої проблеми парами, котрі потім об'єднуються в четвірки, продовжуючи шукати відповідь; вчить студентів прислухатися до точки зору іншого, працювати в колективі. У застосуванні методу «Коло ідей» (студенти діляться висновками, до яких прийшли в результаті обговорення певного питання, сидячи в колі) складність завдання полягає в тому, що кожна наступна відповідь не повинна повторювати попередню. Це змушує учасників обговорення бути винахідливими, активізує їхні розумові здібності. Досить цікавим є метод «Навчаючи вчуть», під час якого студенти одержують картки з питаннями, ходять по аудиторії, шукаючи інформацію, спілкуючись з іншими. Знайшовши всі можливі дані, відповідають [6].

Дієвими є і діалогічні технології, які значно розширюють зону співробітництва на рівні «викладач – учень», «учень – учень», «учень – автор», «викладач – автор» [8, с. 175].

Найпродуктивнішою з діалогових технологій навчання можна вважати дискусію. У ході проведення дискусії «відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні й вирішенні теоретичних і теоретико-практичних проблем» [8, с. 175].

Одним із ключових методів, що займають важливе місце у вихованні, навчанні та розвитку людей, є метод гри. Під час гри «формується особистість, розвивається інтелект, відчуття і воля» [8, с. 185]. Граючи, студенти знайомляться з новими ролями, опановують нові форми спілкування, засоби прийняття рішень. Спілкуючись один з одним, вони проявляють пізнавальний інтерес до проблеми, емоційно реагують [8, с. 188].

Наприклад, під час вивчення теми «Антична філософія та її специфіка» на практичних заняттях з філософії можна запропонувати студентам гру, головне завдання якої полягає в умінні доступно, цікаво і в той же час науково представити філософські системи мислителів Стародавньої Греції. Викладач ставить перед учасниками завдання: уявити себе одним із філософів Античності, котрий нібито працює в академії Платона і повинен набрати групу студентів до себе на курс. Група студентів ділиться на дві підгрупи: одні грають ролі античних філософів, а інші – абітурієнтів, що підуть до них вчитися. У процес гри залучаються абсолютно всі, хто присутній на даному занятті в аудиторії. Наприкінці пари студенти, котрі грали ролі абітурієнтів, повинні пояснити, чому вони обрали навчання в того чи іншого філософа.

Не менш важливу роль відіграють інтелектуальні ігри, що значно розширюють світогляд студентів, підштовхують до пошуку додаткової інформації, вчать працювати в групі. Залежно від рівня підготовки групи під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу можна застосову-

вати такі види ігор, як «Брейн-ринг», «Що? Де? Коли?», «Розумники й розумниці» тощо. Звичайно, що проведення таких ігор вимагає ретельної підготовки від викладача.

Ще одним методом, який сприяє активному пошуку відповіді на поставлене запитання є метод «Мозкової атаки», для якого заздалегідь пишеться сценарій, готуються питання, що допоможуть викладачеві вивести студентів на вирішення проблеми. У процесі «Мозкової атаки» учасники аналізують пропозиції один одного, не критикуючи їх. Наприкінці спільно дають відповідь [8, с. 190].

Обираючи той чи інший метод для заняття, педагог повинен враховувати рівень групи, для якої призначено завдання, шукати підхід до студентів, котрі не дуже зацікавлені даною дисципліною, і, звичайно, ретельно готуватися самому. Лише врахувавши вищесказані складові, можна досягти максимального ефекту – засвоєння на високому рівні певного матеріалу студентами.

Сучасна педагогіка вимагає від людини, котра присвятила своє життя викладанню, вміння швидко орієнтуватися у викликах сьогодення, бути «модним» у сфері знань, у світі комп'ютерних нововведень, постійно перебувати в пошуках нетрадиційних методів викладання, підвищувати педагогічну майстерність. Час, коли для засвоєння матеріалу було достатньо підручника та дошки, минув. Сьогоднішній студент, завдяки доступу до різноманітних ресурсів, може отримати інформацію самостійно. Мета сучасної педагогіки полягає в умінні скерувати у вірному напрямі, навчити, як і де шукати необхідний матеріал, яким чином його синтезувати, щоб максимально виконати поставлене викладачем завдання, розвинути творчі здібності, впевненість у своїх силах. Фактично, завдання сучасної вищої школи – це сформувати цілісну особистість, конкурентоспроможного фахівця, грамотну, освічену людину. На жаль, сьогодні вища освіта й освіченість – це далеко не завжди тотожні речі. Наявність диплому бакалавра чи магістра в сучасних українських реаліях не гарантує ні працевла-

штування за фахом, ні ґрунтовних знань. Поясненням цього може бути низка факторів: низький рівень викладання у закладах вищої освіти, відсутність моніторингу необхідних професій на ринку праці, слабка підготовка абітурієнтів, маленька заробітна плата педагога.

Висновки і пропозиції. Оскільки від уміння викладача правильно обрати певну методіку для пояснення матеріалу залежить рівень знань студентів, актуальним і в подальшому залишається дослідження сучасних педагогічних технологій та сфера їхнього використання. Зокрема, потребують окремих наукових розвідок такі питання, як технології індивідуалізації навчання, ІКТ технології, альтернативні технології та їхнє застосування для дисциплін різних циклів (зокрема, гуманітарного).

Включення того чи іншого методу до власної педагогічної технології залежить від самої дисципліни, рівня знань студентів, теми заняття, виду заняття (лекція чи практичне), мети, яку перед собою ставить сам викладач (чого він прагне досягти, використовуючи той чи інший метод) тощо. Іноді доцільно використовувати в межах одного заняття різні методи. Варто звертати увагу і на структуру заняття. Це допомагає в обранні правильної методіки, особливо молодим педагогам. Так, на етапі актуалізації знань можна використовувати пошукові або репродуктивні методи; під час опитування – проблемні, пошукові та т.п.

Проте якими би не були педагогічні технології, котрі застосовує у своїй професійній діяльності викладач, варто пам'ятати, що важливу роль відіграє особистість педагога, його вміння створити робочу атмосферу на занятті, зацікавити студентів своїм предметом. Адже в більшості випадків студенти сприймають спочатку самого викладача як особистість, його рівень знань і професійну майстерність, а вже потім проявляють цікавість до дисципліни, яку той викладає. Лише глибоко духовний, високо інтелектуальний педагог, котрий володіє новітніми методиками та інноваційними технологіями, здатний виховати нове покоління креативних, здатних до швидкої адаптації в сучасних реаліях фахівців.

Список літератури:

1. Аніщенко О.В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / О.В. Аніщенко, Н.І. Яковець; За заг. ред. Н.І. Яковець. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 199 с.
2. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения / С.С. Кашлев. – Мн.: Белорусский верасень, 2005. – 196 с. – (Педагогика, обращенная в завтра).
3. Мазур Л.М. Педагогічні технології [Електронний ресурс] / Л.М. Мазур // Освітній портал «Класна оцінка». – Режим доступу: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/pedagogichni-tekhnologiyi.html>.
4. Павлюк О.С. Аналіз підходів до визначення «педагогічних технологій» / О.С. Павлюк // Професійне становлення особистості. – 2013. – № 2. – С. 143-148.
5. Поковко Х.В. Інноваційні педагогічні технології в системі вищої освіти / Х.В. Подковко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 130. – С. 77-80.
6. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. – К.: АСК, 2004. – 192 с.
7. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. – Т. 1 / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
8. Сисоева С.О. Интерактивные технологии навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С.О. Сисоева. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.

Александрович Т.З.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

СПЕЦИФИКА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ДИСЦИПЛИН В ЗВО

Аннотация

В работе акцентируется внимание на том, что современные реалии требуют от преподавателя умения сформировать индивидуальность, конкурентного специалиста, грамотного, образованного человека. Этому способствует использование педагогических технологий в образовании. Особенное внимание уделяется методам сотрудничества, диалоговым, игровым, поскольку они лучше всего раскрывают интеллектуальный потенциал студентов, учат прислушиваться к точкам зрения других, а также работать в коллективе. Автор считает, что включение того или другого метода в собственную педагогическую технологию зависит и от самой дисциплины, и от уровня знаний студентов, от темы и вида занятий, цели, которую перед собою ставит сам преподаватель, также имеет значение и сам педагог как личность.

Ключевые слова: диалогические технологии, знания, инновация, метод игры, обучение в сотрудничестве, педагогические технологии.

Aleksandrovyeh T.Z.

Kyiv National University of Technologies and Design

KEY FEATURES OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES APPLIED IN TEACHING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary

The article focuses on the fact that current realities make teachers develop the ability to form a holistic person, a competitive specialist, a competent and educated person. This is facilitated by the use of pedagogical technologies in education. Particular attention is paid to the methods of collaboration, dialogues, games, which, in the opinion of the researcher, are the best way to reveal the intellectual potential of students, teach them listen to the viewpoints of others and work in a team. The author considers that the inclusion of one or another method in one's own pedagogical technology depends on the subject itself, the level of students' knowledge, the topic and type of class, the goal that the teacher sets for himself. The article emphasizes that the personality of a teacher plays an important role, his ability to create a working atmosphere in a class, to make students be interested in their subject.

Keywords: dialogic technologies, knowledge, role-playing game, learning in cooperation, pedagogical technologies.